

увагу на неординарних, сильних особистостях, які здатні протистояти соціальному злу. Наявність низки спільних рис щодо інтерпретації образу художника в романі С. Моема "Місяць та мідяки" й повісті О. Кобилянської "Valse mélancolique" свідчить про загальноєвропейську тенденцію актуалізації інтересу до теми мистецтва в письменстві кінця XIX – поч. XX ст. та відкриває широке поле для подальших досліджень.

Література

1. Гром'як Р. Т. Міжнаціональні горизонти і компаративістичний дискурс сучасних літературознавчих студій : [монографія] / за ред. Р. Гром'яка. – Т. : РВВ ТНПУ, 2005. – 320с.
2. Кобилянська О. Ю. Вибрані твори: повість, оповідання (Класики української літератури) / О. Ю. Кобилянська упоряд., вступ. ст. Ю. Б. Кузнецова; – К. : ІНТЕЛЕКТ-АРТ, 2008. – 432 с.
3. Моем В.-С. Місяць і мідяки. На жалі бритви: романи : пер. з англ. / В.-С. Моем; передм. І. О. Влодавської. – К. : Дніпро, 1989. – 574 с.
4. Овдійчук Л. Солодке щастя зречень. Образ жінки-митця в українській літературі / Л. Овдійчук // Українська література в загальноосвітній школі. – 2004. – № 3. – С. 20–22.
5. Література Англії XX ст. : навч. посіб. / К. О. Шахова, С. Д. Жлуктенко та ін. ; за ред. К. О. Шахової. – К. : Либідь, 1993. – 400 с.
6. Шахова К. О. Література та образотворче мистецтво : літературно-критичний нарис / К. О. Шахова. – К. : Дніпро, 1987. – 195 с.

УДК 809.1

Вікторія Приходько
(м. Луцьк)

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СМІХОВОЇ КУЛЬТУРИ В ІНШОМОВНОМУ ДИСКУРСІ: ІМАГОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто інтерпретацію сміхової культури повісті М. Гоголя "Сорочинська ярмарка" в англomовному дискурсі крізь призму імагології. Проаналізовано низку проблем іншомовної інтерпретації: зникнення комічного, зміна типу комічного, збереження національної автентичності оригіналу тощо.

Ключові слова: інтерпретація, сміхова культура, дискурс, імагологія, фразеологія.

Приходько В. Б. Інтерпретація смеховой культури в иноязычном дискурсе: имагологический аспект. В статье рассматривается интерпретация

смеховой культуры повести Н. Гоголя “Сорочинская ярмарка” в англоязычном дискурсе сквозь призму имагологии. Анализируются проблемы иноязычной интерпретации: исчезновение комического, смена типа комического, сохранение национального своеобразия оригинала и т. п.

Ключевые слова: интерпретация, смеховая культура, дискурс, имагология, фразеология.

Prykhodko V. B. Laughter Culture Interpretation in Other Language Discourse: Imagology Aspect. The article is about laughter culture interpretation of N. Gogol’s tale “The Fair of Sorochintsi” in English discourse through Imagology. Some problems of other language interpretation are analysed: humour disappearance, changing humour types, preserving national identity of origin etc.

Key words: interpretation, laughter culture, discourse, imagology, phraseology.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Як відомо, сміховій культурі кожного народу притаманні національні особливості. На це вказувало багато дослідників комічного, зокрема, В. Пропп, М. Бахтін, Д. Лихачов, Ю. Боров, М. Рюміна, Є. Гуцало, В. Звиняцьковський, Т. Гундорова, О. Колесник та ін. Так, В. Пропп, ґрунтуючись на широкому літературинному матеріалі, чітко визначив національні особливості французького, німецького, англійського та російського сміху: “Внося в вопрос историческую дифференциацию... мы не можем умолчать о наличии некой исторически сложившейся национальной дифференциации. Можно сказать, что французский смех отличается изяществом и остроумием (Анатоль Франс), немецкий – некоторой тяжеловесностью (комедии Гауптмана), английский – иногда добродушной, иногда едкой насмешкой (Диккенс, Бернард Шоу), русский – горечью и сарказмом (Грибоедов, Гоголь, Салтыков-Щедрин)” [10, 18–19].

Ідею національної сутності сміху розглянули Д. Лихачов [8] та Ю. Боров: “Говоря о социальном характере восприятия комического, следует учитывать, что у юмора есть и национальные особенности, он обладает национальной спецификой... Национальный момент в юморе и остроумии чрезвычайно важен, ибо здесь имеет место ярко выраженная связь и обусловленность комедийного восприятия с национальным психическим складом характера, национальными культурными традициями, а также сказывается особая обусловленность восприятия комическим эстетическим идеалом, на котором всегда лежит печать национальных особенностей данного народа” [2, 38].

М. Бахтін, який власне ввів у науковий обіг сам термін “сміхова культура”, вивчав вплив народно-сміхової культури безпосередньо на літературу, досліджуючи природу карнавалу як вищого прояву

народної сміхової культури [1]. М. Рюміна у монографії “Смех как виртуальная реальность” розглянула сміх у сучасному соціокультурному дискурсі, зазначаючи, що “смех в XX веке стал основной эстетической доминантой, можно сказать, экзистенциальной характеристикой бытия человека и его умонастроения” [11, 299]. Український письменник та дослідник Є. Гуцало у відгуку на роман О. Ільченка “Козацькому роду нема переводу, або ж Мамай і Чужа Молодиця” говорить про *химерність* не лише, як ознаку творчості О. Ільченка, а й як національну особливість українського гумору, для якого характерні “добродушні глузи або дошкульні кпини, дотепи й жарти, весела чи зла іронія, ... лукавство, анекдотичні ситуації” [5, 149]. Літературознавець В. Звиняцьковський у праці “Побеждающий страх смехом” вказує, насамперед, на духовну функцію сміху в українській та російській культурах загалом і у творчості М. Гоголя зокрема [6]. Т. Гундорова в монографії “Кітч і література. Травестії” розкриває національний колорит, екзотизм кітчу в творчості М. Гоголя. Дослідниця розглядає кітч як травестію, бурлеск, своєрідний “провінційний гумор”, що містить етнічні ознаки “малоросійськості” [4]. О. Колесник продовжила вивчення етнонаціональної специфіки гумору і, що важливо й актуально, розробила таку загальну класифікацію проблем перекладу комічного [7]: 1. Адекватна передача. 2. Повне або часткове зникнення комічного. 3. Зміна типу комічного та/або технології його створення. 4. Додавання перекладачем гумору від себе. 5. Незапланований комізм абсурдного перекладу. Безперечно, ця класифікація не є довершеною і її варто було б доповнити ще не одним пунктом, наприклад, про проблеми перекладу фразеології, у якій, як відомо, зафіксовано яскравий вияв сміхових традицій народної культури.

Постановка наукової проблеми та її значення. Однак, незважаючи на те, що названі праці є вагомим підґрунтям для подальших досліджень національних особливостей сміхової культури та її адекватної іншомовної трансляції, все ще немає в сучасному літературознавстві та компаративістиці робіт, де б проблема комічного розглядалася в імагологічному аспекті: через рецепцію та інтерпретацію в іншомовному дискурсі.

Мета цієї розвідки – проаналізувати проблеми інтерпретації сміхової культури в іншомовному дискурсі на матеріалі англomовного перекладу повісті М. Гоголя “Сорочинська ярмарка”, який здійснив О. Горчаков.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів. Відомо, що явище імагології наявне там, де є рецепція

національних образів іншими народами, тому художній переклад як форму міжкультурних взаємин цілком правомірно вважати важливим аспектом цієї галузі компаративістики, адже саме в перекладі відбувається сприймання національних образів оригіналу крізь призму свідомості перекладача/інтерпретатора, де “світ чужого, зокрема етнокультурний, або редукується, або відтворюється з тією чи іншою мірою приблизності” [9, 94]. І тут основна проблема – знайти ту міру приблизності, щоб донести до іншомовного читача образ чужого, зберігши його автентичність, уникаючи “екстраполяції Свого в його витлумаченні” [9, 94].

Сміхова культура у своїй національній ідентичності виступає важливим чинником у процесі інтерпретації чужого, адже прищеплює стереотипи й символи *іншого*. Так, у повісті “Сорочинська ярмарка” М. Гоголь вибрав епіграфами до кожного з підрозділів цитати, які є стереотипними гумористичними образами України.

М. Гоголь	О. Горчаков
1. “Мені нудно в хаті жити. <i>Ой, вези ж мене із дому, Де багацько грому, грому, Де гопцюють все дівки, Де гуляють парубки!</i> (Из старинной легенды)” [3, 15].	1. “ <i>I am weary of the cottage, Oh, take me out of here, To where there's noise and bustle, Where the girls are dancing gaily, Where the lads are making merry!</i> (From an old ballad)” [12, 17].
2. “Що, Боже ти мій, Господи, чого нема на тій ярмарці! Колеса, скло, дьоготь, тютюн, ремінь, цибуля, крамарі всякі... так, що хоч би в кишені було рублів із тридцять, то й тоді б не закупив усієї ярмарки (Из малороссий- ской комедии)” [3, 20].	2. “ <i>Good gracious me! What isn't there at that fair! Wheels, window-panes, tar, tobacco, belts, onions, all sorts of haberdasher shops... so that even if you had thirty rubles in your purse you couldn't buy up the fair (From a Ukrainian comedy)”</i> [12, 22].
3. “Чи бачиш, він який парнище? На світі трохи єсть таких. Сивуху так, мов брагу, хлице! (Котляревский «Энеида»)” [3, 22].	3. “ <i>Do you see what a fellow he is? Not many like him in the world. Tosses off vodka like beer! (Kotlyarevsky, «The Aeneid»)</i> ” [12, 24].
4. “Хоть чоловікам не онеє, Та коли жінці, бачиш, тее, Так треба угодити... (Котляревский «Энеида»)” [3, 25].	4. “ <i>If a man wants one thing And his wife wants another, You know who gets what (Kotlyarevsky, «The Aeneid»)</i> ” [12, 27].
5. “От біда, Роман іде, от тепер якраз насадить мені бебехів; та й	5. “ <i>God help us! My husband is coming; he'll be here in a minute and give me a</i>

вам, пане Хомо, не без лиха буде (Із малоросійської комедии)” [3, 28].

6. “Та тут чудасія, мосьпане! (Із малоросійської комедии)” [3, 31].

7. “...Піджав хвіст, мов собака, Мов Каїн, затрусивсь увесь; Із носа потекла табака (Котляревський «Енеида»)” [3, 36].

8. “Ще спереду і так, і так; А ззаду, ей же ей, на чорта! (Із просто-народної сказки)” [3, 37].

9. “Цур тобі, нек тобі, сатанинське навожденіє (Із малоросійської комедии)” [3, 38].

10. “За моє ж жито, та мене й побито (Пословица)” [3, 41].

drubbing; and you, Pan Khoma, will not get off with a whole skin, either (From a Ukrainian comedy)” [12, 30].

6. “But here are miracles, my lord! (From a Ukrainian comedy)” [12, 32].

7. “His tail between his legs like dog, like Cain, he trembled all over. The blood dripped from his nose (Kotlyarevsky, “The Aeneid”)” [12, 37].

8. “In front, like anyone else; Behind, upon my soul, like a devil! (From a folk tale)” [12, 38].

9. “Fie upon you, out upon you, image of Satan! (From a Ukrainian comedy)” [12, 40].

10. “For my own wheat I have been beaten (Proverb)” [12, 42].

Як бачимо, перекладачеві вдалося здебільшого зберегти гумор та автентичний національний зміст цих образів. Так, дуже вдало передано маскарadne багатоголосся українського ярмарку та фразеологізми *насадить мені бeбexів – give me a drubbing / лупцюватиме, дубаситиме мене* (пер. мій. – В. П.) та *не без лиха буде – will not get off with a whole skin / не втечете цілими, неушкодженими* (пер. мій – В. П.). В останньому прикладі О. Горчаков, не знайшовши повного відповідника серед англійських ідіом, все ж зумів адаптувати комізм уривку для іншомовного реципієнта. Зауважимо, що такі фразеологічні вирази, як *піджав хвіст* та *цур тобі, нек тобі* передано повними відповідниками: *his tail between his legs* та *fie upon you*.

На жаль, не піддаються адекватному перенесенню на іншомовний ґрунт просторіччя та діалектизми: *парнище (fellow)*, *багацько (-)*, *гонцюють (are dancing gaily)*, *оhee (one thing)*, *теe (another)*, *хлище (tosses off)*, *сивуха (vodka)*, *брага (beer)*, *навожденіє (image)*, *чудасія (miracles)*, тому як результат маємо повну або часткову втрату комічного в перекладі.

Деяко сумнівною є англомовна інтерпретація виразу *із носа потекла кабака – the blood dripped from his nose / кров закапала з його носа* (пер. мій. – В. П.). У І. Котляревського йшлося про те, що зі страху в Енея із носа потекли соплі з нюхальним тютюном (кабакою), а не кров, як у О. Горчакова. Тому рішення перекладача саме так

потлумачити цей вираз залишається незрозумілим. Хоча, можливо, це можна пояснити творчим авторським підходом до перекладу. Однак, незважаючи на такі моменти, загалом англomовна інтерпретація гоголівської повісті О. Горчаковим є більш ніж вдалою, оскільки текст-переклад повністю адаптовано для сприйняття представниками іншої культури зі збереженням етнонаціональної специфіки гумору оригіналу. Варто зауважити, що О. Горчаков, росіянин за походженням, дуже добре розумівся на особливостях англійського національного характеру, адже, як син дипломата, жив і навчався в Англії, у школі Лондонського графства. Англійською мовою володів досконало. Свого часу служив у радянській розвідці, пізніше став відомим кінодраматургом, прозаїком, журналістом. У перекладацькому доробку О. Горчакова – англomовні інтерпретації “Миргорода” та “Вечеров на хуторі близ Диканьки” М. Гоголя.

Висновки. Отже, проблема інтерпретації комічного в іншомовному дискурсі є імагологічною проблемою вивчення особливостей національної ментальності, а значить і національної сміхової культури, в її рецепції іншими народами.

Література

1. Бахтин М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса / М. Бахтин. – М. : Худ. лит., 1990. – 543 с.
2. Борев Ю. О комическом / Ю. Борев. – М. : Искусство, 1957. – 232 с.
3. Гоголь Н. Сорочинская ярмарка / Н. Гоголь // Собр. соч. : в 7 т. Т. 2. – М. : Гослитиздат, 1966. – 285 с.
4. Гундорова Т. Кітч і література. Травестії / Т. Гундорова. – К. : Факт, 2008. – 284 с.
5. Гуцало Є. “Химерне” в реальному / Є. Гуцало // Дніпро. – 1975. – № 2. – С 6.
6. Звinyaцковский В. Побеждающий страх смехом: опыт реставрации собственного мифа Николая Гоголя / В. Звinyaцковский. – Киев: Лыбидь, 2010. – 240 с.
7. Колесник О. Комічне в перекладі / О. Колесник // Зб. наук. пр. з філософії та філології. Семантичні й герменевтичні виміри сміху. Вип. 9. – О., 2006. – С. 103–110.
8. Лихачев Д. Смех в Древней Руси / Д. Лихачев, А. Панченко, Н. Поньрко. – Л., 1984. – 295 с.
9. Наливайко Д. Літературна імагологія: предмет і стратегії / Д. Наливайко // Теорія літератури й компаративістика. – К. : Вид. дім “Киево-Могилянська академія”, 2006. – 347 с.
10. Пропп В. Проблемы комизма и смеха / В. Пропп. – М. : Искусство, 1976. – 183 с.

11. Рюмина М. Эстетика смеха. Смех как виртуальная реальность / М. Рюмина. – М. : Книж. дом “ЛИБРОКОМ”, 2010. – 320 с.
12. Gogol N. Evenings Near the Village of Dikanka / ed. by Ovid Gorchakov / N. Gogol. – Moscow : Foreign Languages Publishing House, 1947. – 277 p.

УДК 82.0:821.161.2

*Світлана Прокіпчин
(м. Івано-Франківськ)*

ПРОСТОРОВА МОДЕЛЬ ЯК ЗАСІБ ТВОРЕННЯ ОБРАЗУ НАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИЧНИХ РОМАНІВ ПРО ПЕТРА САГАЙДАЧНОГО)

У статті розглянуто образ нації в історичних романах “Сагайдачний” Д. Мордовця, “Сагайдачний” А. Чайковського та “Людолови” З. Тулуб крізь призму просторової моделі. Особливу увагу зосереджено на історизмі, що визначає закони художнього світу творів.

Ключові слова: історизм, простір, просторова модель, образ нації.

Прокипчин С. А. Пространственная модель как средство создания образа нации (на материале украинских исторических романов о Петре Сагайдачном). В статье рассматривается образ нации в исторических романах “Сагайдачный” Д. Мордовцева, “Сагайдачный” А. Чайковского и “Людоловы” З. Тулуб с помощью пространственной модели. Особое внимание сосредоточено на историзме, который определяет законы художественного мира произведений.

Ключевые слова: историзм, пространство, пространственная модель, образ нации.

Prokipchyn S. A. Spatial model as a tool for creating the image of the nation (based on the Ukrainian historical novels about Peter Sagaidachny). The image of the nation in historical novels “Sagaidachny” by D. Mordovets, “Sagaidachny” by A. Chaikovsky, “People catching” by Z. Tulub is analyzed in the article, using the spatial model. Particular attention is focused on historicism, which determines the laws of the fictional world of literary works.

Key words: historicism, space, space model, the image of the nation.

Постановка наукової проблеми та її значення. Часопросторовий вектор історичного роману завжди спрямований у минуле. Навіть художні майбутні персонажів для реципієнта є подіями, які вже відбулися. Це зумовлено особливістю цього жанрового різно-